

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи
Кафедра спеціальної та інклюзивної освіти

СИЛАБУС
нормативної навчальної дисципліни
«ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»

підготовки бакалавра
спеціальності 013 Початкова освіта
освітньо-професійної програми Початкова освіта

Луцьк – 2021

Силабус навчальної дисципліни «Основи інклюзивної освіти» для підготовки бакалаврів, галузі знань 01 Освіта / Педагогіка, спеціальності 013 Початкова освіта, за освітньо-професійною програмою Початкова освіта

Розробник:

Кузава І. Б. – д.пед.наук, професор, зав. кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Силабус навчальної дисципліни затверджено на засіданні кафедри спеціальної та інклюзивної освіти
протокол № 1 від 28 серпня 2021 року.

Зав. кафедри

Ірина КУЗАВА

© Кузава І.Б., 2021

I. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Заочна форма навчання	01 Освіта / Педагогіка, 013 Початкова освіта, Початкова освіта перший (бакалаврський)	Нормативна
Кількість годин/кредитів 90/3		Рік навчання 2
		Семестр 2
ІНДЗ: <u>немає</u>		Лекції 8 год.
		Практичні 12 год.
		Самостійна робота 60 год.
		Консультації 10 год.
Форма контролю: залік		
Мова навчання українська		

II. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКЛАДАЧА

Кузава Ірина Борисівна

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної та інклюзивної освіти, Kuzava.Irina@vnu.edu.ua

Комунікація зі студентами: платформа дистанційного навчання Moodle, електронною поштою, на заняттях згідно розкладу, за графіком консультацій.

Розклад занять розміщено на сайті навчального відділу ВНУ або сторінці факультету педагогічної освіти та соціальної роботи <http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700>.

Розклад консультацій. Консультації проводяться згідно з розкладом, що розміщений на дошці оголошень кафедри спеціальної та інклюзивної освіти.

III. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

1. Анотація курсу.

Силабус із навчальної дисципліни «*Основи інклюзивної освіти*» є нормативним документом Волинського національного університету імені Лесі Українки, який розроблений кафедрою спеціальної та інклюзивної освіти відповідно до навчального плану та освітньо-професійної програми **Початкова освіта** підготовки здобувачів вищої освіти зі спеціальності **013 Початкова освіта**. Силабус укладено згідно з вимогами Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи (ЄКТС). Він визначає обсяги знань, які повинен опанувати здобувач першого (бакалаврського) рівня відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційної характеристики, алгоритму вивчення навчального матеріалу дисципліни «*Основи інклюзивної освіти*», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти.

Навчальна дисципліна «*Основи інклюзивної освіти*» належить до циклу нормативних дисциплін професійної підготовки бакалаврської освітньо-

професійної програми **Початкова освіта** і має за мету надання студентам знань та вмінь організації інклюзії у закладах загальної середньої освіти.

Зміст дисципліни розроблено на основі відповідних положень щодо підготовки фахівців у сфері спеціальної освіти, норм та традицій вищої університетської освіти, а також профілю освітньо-професійної програми.

З метою контролю ефективності застосування дисципліни передбачається проведення контрольних робіт, тестів, співбесід та вирішення завдань у змодельованих ситуаціях.

Пререквізити: Методика організації виховного процесу у початковій школі, Психологія педагогічна та дитяча.

2. *Постреквізити:* Фахові методики початкової освіти.

3. *Мета навчальної дисципліни* полягає в засвоєнні філософських, нормативно-правових та організаційних основ інклюзивної освіти; здійсненні особистісно-мотиваційної, когнітивної та практичної підготовки бакалаврів середньої освіти зі спеціальності **013 Початкова освіта** до реалізації інклюзивної моделі освіти в Україні.

4. *Завдання дисципліни:*

– на основі аналізу провідних концептуально-методологічних підходів сформулювати і систематизувати наукові уявлення майбутніх вчителів початкової школи про загальні тенденції розвитку інклюзивної освіти у світі та в Україні;

– сформулювати практичні навички і уміння визначати зміст, методи і оптимальні структурно-організаційні форми здійснення професійної діяльності бакалаврів початкової освіти зі спеціальності **013 Початкова освіта** у закладах з інклюзивним навчанням;

– сформулювати у студентів уявлення про побудову стратегій взаємодії з батьками вихованців з порушеннями психофізичного розвитку та спеціалістами, а також щодо професійно важливих властивостей особистості вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти;

– виробити навички командної роботи при навчанні та вихованні учнів із особливостями психофізичного розвитку в закладах початкової освіти.

5. **Результати навчання (компетентності).**

Інтегральна компетентність

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі початкової освіти з розумінням відповідальності за свої дії.

Загальні компетентності

ЗК-7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК-4. Здатність управляти власними емоційними станами, налагоджувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу, формувати мотивацію здобувачів початкової освіти до навчання та організовувати їхню пізнавальну діяльність.

СК-9. Здатність до різних видів оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти на засадах компетентнісного підходу.

СК-10. Здатність до професійно-педагогічної діяльності в інклюзивному

середовищі з різними категоріями дітей з особливими освітніми потребами.

Програмні результати навчання

ПР-08. Організовувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування

ПР-10 Використовувати в освітній практиці різні прийоми формувального, поточного і підсумкового оцінювання навчальних досягнень здобувачів початкової освіти, прийоми диференційованого оцінювання дітей з особливими освітніми потребами.

ПР-13. Організовувати освітній простір з дотриманням принципів універсального дизайну, безпечно, проєктувати навчальні осередки у класі спільно з молодшими школярами з урахуванням їхніх вікових особливостей, інтересів і потреб, забезпечувати дотримання вимог безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни, створювати психологічно комфортні умови освітнього процесу.

ПР-14. Забезпечувати індивідуальний і диференційований розвиток здобувачів початкової освіти з особливими освітніми потребами відповідно до їхніх можливостей.

ПР-16 Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.

6. Структура навчальної дисципліни, розподіл балів та критерії оцінювання для студентів денної форми навчання

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Лаб.	Конс.	Сам. роб.	*Форма контролю / Бали
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні та нормативно-правові засади інклюзивної освіти							
Тема 1. Загальні питання інклюзивної освіти Концептуальні засади процесу інклюзії загальної та спеціальної освіти. Загальна характеристика моделей інклюзивної освіти учнів молодшого шкільного віку. Діти, що потребують корекції психофізичного розвитку, як суб'єкти інклюзивної освіти. Вплив інклюзивної освіти на розвиток та соціалізацію учнів, які потребують корекції психофізичного розвитку.	10	1	2	-	1	8	ДС/6 Т/4

<p>Тема 2. Законодавче, нормативно-правове та методичне забезпечення інклюзивної освіти дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку Аналіз міжнародного законодавства у галузі інклюзивної освіти. Нормативно-правова база щодо організації інклюзивної освіти у закладах початкової освіти України.</p>	9	1	-	-	1	6	-
Змістовий модуль 2. Сучасна практика організації інклюзивної освіти в Україні							
<p>Тема 3. Умови організації інклюзивної освіти та їх вплив на корекцію психофізичного розвитку дитини. Аналіз сучасних шляхів впровадження інклюзивної освіти у вітчизняній системі початкової школи. Створення в закладі початкової освіти адаптованого корекційно-розвивального середовища, що забезпечує повноцінне включення та особистісну самореалізацію учнів з психофізичними порушеннями. Особливості медико-психолого-педагогічного супроводу учнів, які потребують корекції психофізичного розвитку. Специфіка моніторингу індивідуальних досягнень учнів із психофізичними порушеннями в умовах інклюзивного навчання. Підготовка педагогічних кадрів для реалізації інклюзивної освіти.</p>	7	1	-	-	1	6	-
<p>Тема 4. Особливості організації корекційно-розвивального середовища, його зміст, структура і роль у формуванні особистості учнів, які потребують</p>	8	1	2	-	1	6	ДС/6

<p>корекції психофізичного розвитку. Поняття про освітнє, корекційне та інклюзивне середовище. Роль корекційно-розвивального середовища у формуванні особистості дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку. Зміст, структура і роль корекційно-розвивального середовища у формуванні особистості учнів із порушеннями психофізичного розвитку. Основні компоненти інклюзивного середовища.</p>							
<p>Тема 5. Роль батьків у інклюзивному процесі. Партнерство між родиною і закладом загальної освіти як необхідна передумова успішної інклюзії. Права батьків. Комунікація з батьками, налагодження стосунків. Погляди батьків на освіту. Приклади справжньої та змістовної праці з батьками.</p>	9	1	2	-	1	6	PMГ/6
<p>Тема 6. Корекційно-розвивальна робота як складова інклюзивного навчання. Корекційно-розвивальна робота та її значення при навчанні учнів молодшого шкільного віку з особливими потребами. Співробітництво з колегами: вчителями, психологами, логопедами, адміністрацією навчального закладу, асистентами вчителів та ін. Розуміння роботи та ролі інших фахівців, а також місця вчителя початкових класів у динамічній системі. Комунікація з іншими фахівцями та командний підхід до навчання дітей з особливими освітніми потребами.</p>	9	1	2	-	2	8	PMГ/6

<p>Тема 7. Оцінювання навчальних досягнень учнів із особливостями психофізичного розвитку. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів. Складання індивідуального навчального плану. Модифікація та адаптація курикулуму</p>	9	1	2	-	2	10	РМГ/6
<p>ТЕМА 8. Організація професійної діяльності вчителя початкових класів в умовах інклюзивного навчання. Співробітництво та основні принципи вчителя початкових класів на основі командного підходу. Місце у структурі професійного співробітництва в інклюзивному навчальному закладі. Професійне співробітництво як одна з основних умов ефективного інклюзивного навчання і виховання молодших школярів із психофізичними порушеннями. Науково-методичне забезпечення інклюзивної освіти в практиці роботи ЗЗСО. Професійна готовність майбутнього вчителя початкових класів до інклюзивної освіти. Професійне співробітництво як сучасна тенденція організації освітнього процесу. Психолого-педагогічні особливості професійного співробітництва. Організація професійного співробітництва в інклюзивному закладі. Організація діяльності міждисциплінарної команди фахівців. Специфіка співробітництва різних фахівців в</p>	9	1	2	-	1	10	ДБ/4, ТР/2

інклюзивному ЗЗСО. Місце вчителя початкових класів у структурі професійного співробітництва .							
Разом	90	8	12	-	10	60	40
Види підсумкових робіт (за потреби, на розсуд викладача, кафедри)							60
Модульна контрольна робота 1							30
Модульна контрольна робота 2							30

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка, аналітичне есе, аналіз твору тощо.

IV. ПОЛІТИКА ОЦІНЮВАННЯ

Розподіл балів та критерії оцінювання

Політика викладача щодо студента. Студент має відвідувати всі заняття. Якщо з об’єктивних причин заняття пропущене, то студент зобов’язується відпрацювати його самостійно на платформі Moodle, де зможе ознайомитись з текстом лекції, методичними матеріалами до практичних робіт. Після виконання роботи надіслати для перевірки на платформі Moodle. Пропущений модульний зріз також можна відпрацювати у Moodle <http://194.44.187.60/moodle/>.

Практичні навички (виконання практичної роботи) оцінюються за результатами виконання практичних робіт. Відвідування занять є обов’язковим та дає можливість отримати задекларовані загальні та фахові компетентності, вчасно і якісно виконати завдання. За об’єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету). Практична робота може бути оцінена на максимальну кількість балів, якщо студент вчасно виконав всі завдання, оформив роботу, зробив висновки. Практичні роботи здаються на наступному занятті після закінчення практичної роботи.

Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

Навчальні досягнення студентів із дисципліни "Основи інклюзивної освіти" оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов’язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Контроль успішності студентів здійснюється з урахуванням поточного і підсумкового оцінювання.

Кожний модуль включає бали за поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, індивідуальну роботу, модульну контрольну роботу. Реферативні дослідження, творчі завдання, конспекти презентації, анотації прочитаної додаткової літератури, есе тощо, які виконує студент за визначеною тематикою, обговорюються та захищаються на практичних заняттях.

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної

роботи залежить від дотримання таких вимог:

- своєчасність виконання навчальних завдань;
- повний обсяг їх виконання;
- якість виконання навчальних завдань;
- самостійність виконання;
- творчий підхід у виконанні завдань;
- ініціативність у навчальній діяльності.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється з використанням роздрукованих завдань, тестів або в режимі комп'ютерної діагностики.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

У форс-мажорних ситуаціях навчання може проходити також в он-лайн формі (за погодженням з деканатом). Вимоги до студентів залишаються такими ж.

Політика щодо академічної доброчесності: виконані завдання студентів мають бути їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших осіб є прикладами можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (з кожної теми віднімається один бал від отриманого).

Неформальна освіта при викладанні дисципліни. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здійснюється відповідно до «Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» (https://eenu.edu.ua/sites/default/files/Files/viznannya_rezultativ_snu_im.1.u.2.pdf)

Рекомендовані платформи для проходження навчання у неформальній освіті: Prometheus + <https://prometheus.org.ua/>
UNICEF Ukraine <https://www.unicef.org/ukraine/>

За умови підтвердження, що зміст майстер-класів (семінарів, курсів тощо) відповідає темам курсу, сертифікати участі в них (або інші підтверджуючі документи) будуть достатньою підставою для зарахування відповідних тем.

V. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ

Оцінювання здійснюється відповідно до Положення про оцінювання навчальних досягнень студентів за кредитно-модульною системою. <https://ed.vnu.edu.ua/upload/docs/34/d57a3defea8df2754eb8599a0234845e.pdf>

Формою підсумкового контролю є залік.

У випадку незадовільної підсумкової оцінки (менше 60 балів), або за бажанням підвищити рейтинг, студент складає залік в усній формі. Результати модульної контрольної роботи скасовуються. Максимальна кількість балів

при складанні заліку 60 балів. Якщо студент набирає за результатами поточного і модульного контролю менше 60 балів, залік він складає повторно.

VI. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 -74	
60 – 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ З КУРСУ «ОСНОВИ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ»

1. Інклюзивна освіта як модель соціального устрою: генезис, понятійно-термінологічні визначення та основні принципи.
2. Інклюзія – стратегія міжнародного законодавства.
3. Українське законодавство та нормативно-правові акти в галузі спеціальної та інклюзивної освіти.
4. Характеристика спеціальної освіти в Україні.
5. Загальноосвітні заклади як кадровий та навчально-методичний ресурс інклюзивної освіти.
6. Класифікація порушень психофізичного розвитку у дітей в Україні та в розвинених країнах світу.
7. Основні напрями модернізації освітньої галузі.
8. Огляд сучасних українських та міжнародних досліджень у галузі освіти дітей з особливими потребами.
9. Роль батьків у інклюзивному процесі.
10. Партнерство між родиною і школою як необхідна передумова успішної інклюзії. Права батьків.
11. Комунікація з батьками, налагодження стосунків.
12. Погляди батьків на освіту. Приклади справжньої та змістовної праці з батьками.
13. Корекційно-розвивальна робота та її значення при навчанні молодшого школяра із особливими освітніми потребами.
14. Співробітництво з колегами: вчителями, психологами, логопедами, адміністрацією навчального закладу, асистентами вчителів та ін.
15. Розуміння роботи та ролі інших фахівців, а також місця вчителя початкових класів у динамічній системі.
16. Комунікація з іншими фахівцями та командний підхід до навчання дітей з особливими освітніми потребами.
17. Індивідуальне та стандартизоване оцінювання навчальних досягнень дітей з особливими потребами.

18. Курикулум навчального та корекційно-розвивального процесів.
19. Складання індивідуального навчального плану.
20. Модифікація та адаптація курикулуму.
21. Загальна характеристика зарубіжних науково-практичних підходів щодо інклюзивної освіти дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку.
22. Аналіз досвіду країн Північної Америки та Європи щодо розвитку інклюзивної освіти дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку.
23. Аналіз досвіду країн пострадянського простору щодо розвитку інклюзивної освіти дітей, які потребують корекції психофізичного розвитку.
24. Аналіз сучасних шляхів впровадження інклюзивної освіти у вітчизняній системі початкової школи.
25. Створення в ЗЗСО адаптованого корекційно-розвивального середовища, що забезпечує повноцінне включення та особистісну самореалізацію дітей з психофізичними порушеннями.
26. Особливості медико-психолого-педагогічного супроводу учнів молодшого шкільного віку, які потребують корекції психофізичного розвитку.
27. Специфіка моніторингу індивідуальних досягнень учнів із психофізичними порушеннями в умовах інклюзивного навчання.
28. Підготовка педагогічних кадрів для реалізації інклюзивної освіти.
29. Поняття про освітнє, корекційне та інклюзивне середовище.
30. Роль корекційно-розвивального середовища у формуванні особистості учнів, які потребують корекції психофізичного розвитку.
31. Зміст, структура і роль корекційно-розвивального середовища у формуванні особистості учнів з порушеннями психофізичного розвитку.
32. Основні компоненти інклюзивного середовища.
33. Співробітництво з колегами: вчителями, психологами, логопедами, адміністрацією навчального закладу, асистентами вчителів та ін.
34. Розуміння роботи та ролі інших фахівців, а також місця також місця вчителя історії та правознавства закладу загальної середньої освіти у динамічній системі.
35. Комунікація з іншими фахівцями та командний підхід до навчання дітей з особливими освітніми потребами.
36. Професійне співробітництво як одна з основних умов ефективного інклюзивного навчання і виховання учнів із психофізичними порушеннями.
37. Науково-методичне забезпечення інклюзивної освіти в практиці роботи ЗЗСО.
38. Професійна готовність майбутнього також місця вчителя початкових класів до інклюзивної освіти.
39. Психолого-педагогічні особливості професійного співробітництва.
40. Організація професійного співробітництва в інклюзивному закладі.
41. Організація діяльності міждисциплінарної команди фахівців. Специфіка співробітництва різних фахівців в інклюзивному ЗЗСО.
42. Місце також місця вчителя початкових класів у структурі професійного співробітництва.
43. Значення корекційно-педагогічного супроводу учнів молодшого

шкільного віку, які мають особливі освітні потреби, в інклюзивних загальноосвітніх навчальних закладах.

44. Завдання і зміст корекційно-педагогічного супроводу в умовах інклюзивного навчання.

45. Алгоритм діяльності також місця вчителя початкових класів у закладі з інклюзивним навчанням.

46. Модель корекційно-педагогічної діяльності також місця вчителя початкових класів в освітньому просторі загальноосвітнього навчального закладу з інклюзивним навчанням.

УІІІ. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ТА ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Основна:

1. Асистент вчителя в інклюзивному класі: навчально-методичний посібник / Н. М. Дятленко, Н. З. Софій, О.В. Мартинчук, Ю. Н. Найда, під заг. ред. М. Ф. Войцехівського.-К.: ТОВ Видавничий дім „Плеяди”,2015.-172с.

2. Данілавічюте Е.А., Литовченко С.В. Стратегії викладання в інклюзивному навчальному закладі: навч-метод. посіб./за ред. А. А. Колупаєвої. Київ : вид. гр. «А.С.К.», 2012. 360 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).

3. Дмитрієва І. В. Командна взаємодія фахівців у процесі індивідуального супроводу дитини в умовах інклюзивного навчання : Актуальні питання корекційної освіти (педагогічні науки). Збірник наукових праць. 2016. № 7. URL: <http://aqce.com.ua/vypusk-7-t-1-t-2/dmitrijeva-ivkomandna-vzajemodija-fahivciv-u-procesi-individualnogo-suprovodu-ditini-umovah-inkluzivnogo-navchannja.html> (дата звернення: 05.05.2019).

4. Єфімова С. М. Як зробити школу інклюзивною? Досвід проектної діяльності: метод. посіб. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2012. 152 с.

5. Інвалідність та суспільство: навч. посіб. / Байда Л., Красюкова – Еннс О. та ін.; під заг. ред. Л. Байди, О. Красюкової-Еннс. Київ : видавн. поліграф. Центр «Київський університет», 2012. 188 с.

6. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: навч-метод. посіб. / Кол. авторів: Патрикеева О. О., та ін./ під заг. ред.. В. І. Шинкаренко. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011. 110 с.

7. Індекс інклюзії: загальноосвітній навчальний заклад: навч.метод. посіб. / Кол. упорядників: Патрикеева О. О. та ін./ Під заг. ред. В.І. Шинкаренко. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2013. 96 с.

8. Інклюзивна освіта. Підтримка розмаїття у класі: практ. посіб. / Тім Лорман, Джоана Блейз, Девід Харві, перекл. з англ., 2013.

9. Інклюзивне навчання: партнерські стосунки з родинами / Колупаєва А. та ін. Київ : Директор школи. Шкільний світ. 2011. № 10. С. 1, 20–25.

10. Інклюзивне навчання: організаційне, змістове та методичне забезпечення : навчально-методичний посібник / кол. авторів ; за заг. ред. С. П. Миронової. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2015. – 236 с.

11. Індивідуальне оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі: навч-метод. посіб. /Сак Т. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2011(Серія «Інклюзивна освіта»).
12. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків / укладачі Н. В. Заєркова, А. О. Трейтяк. Київ, 2016.68 с.
13. Інклюзивна освіта в теорії і практиці діяльності школи / Колупаєва А. та ін.. Київ : Директор школи. Шкільний світ. 2011. № 7. С. 17–22.
14. Колупаєва А. А., Данілявічюте Е. А., Литовченко С. В. Професійне співробітництво в інклюзивному навчальному закладі: навч-метод. посіб. / Колупаєва А. А., Данілявічюте Е. А., Литовченко С. В. Київ : вид. гр. «А.С.К.», 2012. 197 с.
15. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: монографія /А. А. Колупаєва. Київ : Самміт-Книга, 2009. 272 с. (Інклюзивна освіта). Бібліогр.с. 240–269.
16. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Діти з особливими потребами в загальноосвітньому просторі: початкова ланка. Путівник для педагогів: навч-метод. посіб. Київ, 2010. 96 с. (Серія «Інклюзивна освіта»)
17. Концепція розвитку інклюзивної освіти [Електронний ресурс] : наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912 // Міністерство освіти і науки України : [сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2017. – Режим доступу : http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189.
18. Мартинчук О. В. Основи корекційної педагогіки : навчметод. посіб. для студ. напряму підг. «Дошкільна освіта». Вид. 2-ге. Київ./ ун-т ім. Бориса Грінченка, 2011. 288 с.
19. Навчально-методичний посібник «Інклюзивне навчання в закладах загальної середньої освіти : керівництво для тренерів», 2018. 174 с.
20. Нова українська школа : poradnik для вчителя / за заг. ред. Н. М. Бібік Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017.
21. Організаційно-методичний супровід дитини з особливими освітніми потребами в умовах ДНЗ. Навчально-методичний посібник / Компанець Н. М., Луценко І. В., Коваль Л. В. Київ : Видавнича група «Атопол», 2018. 100 с.
22. Організаційно-методичні засади діяльності інклюзивно-ресурсних центрів : навч-метод. посіб. / за заг. ред. М. А. Порошенко та ін. Київ, 28. 2018. 252 с.
23. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.
24. Основи інклюзивної освіти : Навч. метод. посіб. / МОН молоді спорту України, НАПН України, Ін-т спец. Педагогіки/під заг.ред. А. А. Колупаєвої. Київ : вид. «А.С.К.», 2012. 308 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
25. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки : підручник Ш 37. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. 248 с.

Додаткова:

1. Інклюзивний клас : асистенти вчителя допомагають учням з особливими освітніми потребами. URL: <https://studway.com.ua/inklyuzivniyklas/> (дата звернення: 15.08.2019).

2. Індекс інклюзії: розвиток навчання та участі в життєдіяльності шкіл: посіб./ [Тоні Бут]; перекл. з англ. Київ.: ТОВ Видавничий дім «Плеяди», 2015.190 с.
URL:<http://www.ussf.kiev.ua/images/news/2015.09.03/2/IndexForInclusion.pdf> (дата звернення: 15.05.2019).

3. Інклюзія [Електрон. ресурс] : коротка версія фільму. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=hnbLzK63-Hcë>

4. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-384 від 28.07.2021 р. «Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання».

5. Методичні рекомендації «Особливості організації освітнього процесу у закладах освіти з інклюзивною формою навчання»: URL:<http://www.svyatoshinruo.kiev.ua/2018-02-23-07-43-52/2018-02-23-07-58-53/6740--q-> (дата звернення: 13.08.2019).

6. Мінрегіон затвердив нові ДБН «Інклюзивність будівель і споруд». URL: <http://ud.org.ua/novini-ta-podiji/349-minregion-zatverdiv-novi-dbninklyuzivnist-budivel-i-sporud> (дата звернення: 07.08.2019).

7. Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр : постанова Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року № 545 // Кабінет Міністрів України: [сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2017. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/545-2017-%D0%BF>.

8. Організація навчально-виховного процесу в умовах інклюзивного навчання [Електрон.ресурс] : Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України № 1/9-384 від 18.05.2012 // Міністерство освіти і науки України : [сайт]. – Текст. дані. – Київ, 2017. – Режим доступу : old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/1287-

9. Огляд ролі асистентів учителів у канадських школах. Досвід провінцій Манітоба, Нова Шотландія та Альберта : посіб./ Чорнобой Е., Красюкова-Еннз О.Київ : Паливода А. В., 2012. 32 с.

10. Луценко І. В., Найда Ю. М. Диференційоване викладання: реалізація підходу URL:<https://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-30566945> (дата звернення: 03.08.2019).